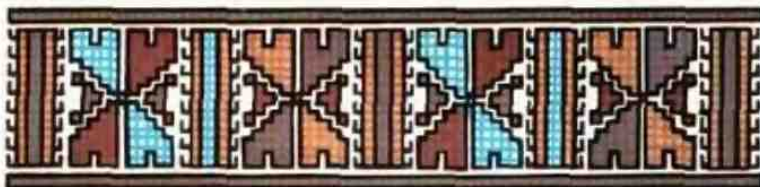

ТЕТЯНА КАРА-ВАСИЛЬЄВА

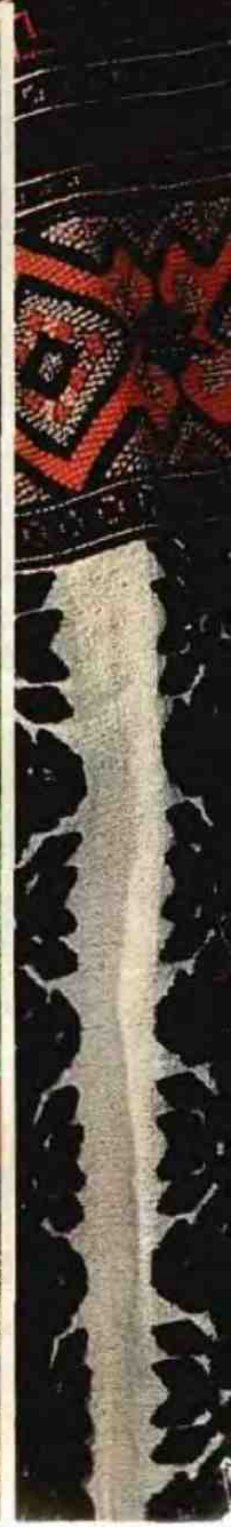
Українська СОРОЧКА

Хрестикова
техніка
Листва
Вартзування
Виколування
Коса гладь

АЛЬБОМ

КИЇВ
«ТОМІРС»
1994

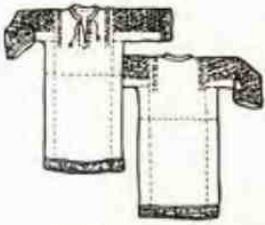

ВИШИВКА — один з найбільш поширених і улюблених в Україні різновидів народної творчості. Її твори — це піднесений світ краси і фантазії, поетичного осмислення природи, схвилювана розповідь про думки та почуття людини, світ натхнених образів, що сягають своїм корінням далекого минулого. Узори вишивки — це мистецтво високої естетичної наснаги, простого і водночас мудрого декоративного мислення. В орнаментах вишивки, в гармонії кольорових сполучень, в ритмі ліній узору відчувається глибока змістовність. Адже у вишивці, як і в народній пісні, майстрині відбивали свої заповітні мрії про краще майбутнє, своє споконвічне прагнення до прекрасного. В узорах вишивки вони розповідали про свої думки і почуття, сподівання і страждання. Тому є вишивки сумні і замріяні, а є й радісні та веселі, в яких барви й узори бринять, як жартівлива співаночка. Глибина людських почуттів, що може найглибше відбилась у словах відомої пісні — «червоне — то любов, а чорне — то журба», пристрасно промовляють до нас із орнаментів українського шитва.

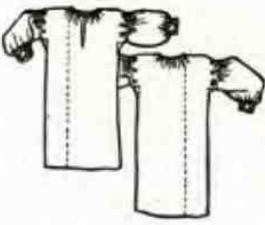
В орнаментах вишивок ніколи не буває жодної зайвої лінії, кожна рисочка має своє певне значення. Народний орнамент — це, за висловом В. Стасова, співуча мелодія, призначена не лише для очей, а й для розуму й почуттів. Недаремно ж у давнину вишивка в одязі мала охоронне, оберегове значення і тому розміщувалася на грудях, на рукавах, на подолі. Про давність традиції вишивання свідчать мозаїки і фрески соборів, народний іконопис, де святі зображені в оздобленому вишивкою вбранні.

Споконвіку в народі жили і в найскрутніші часи не затухали радість від краси життя, тяжіння до всього прекрасного. Людина намагалась прикрасити своє нелегке життя, зробити радісною важку щоденну працю. Отоді за допомогою лише голки та нитки на простому полотні й народжувалися неперевершені узори вишивок. Людині важливо було не просто мати чисту білу сорочку, овчинний кептарик або шматок полотна для витирання рук. Кожну річ вона у якийсь спосіб оздоблювала, перетворювала у високомистецькі витвори і відтак залишала після себе чудові зразки вишивального ремесла.

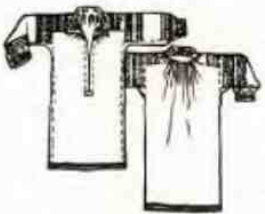
В Україні вишивати зміли скрізь, але кожен район, навіть кожне село мало свої улюблені кольори, свої місцеві узори і техніку виконання. З покоління в покоління передавалися секрети вишивання. В орнаментах вишивок майстрині завжди відтворювали красу нашої рідної природи, особливо в період її квітучості. Це відбилося і в назвах. Якщо розпитати вишивальниць, то вони обов'язково розкажуть, що такий-то узор зветься «барвінок», а оті — «гарбузове листя», «хмелик», «зозулька», «бджілка» чи «павучок». Узори виконуються різними техніками і існує їх в Україні понад сто — від простих до дуже складних і копітих у роботі. Одні техніки утворюють малюнок на полотні рельєфними стібками (лиштва, низь), інші надають тканині легкості, прозорості, як от різноманітні мережки, наскрізні

Народна жіноча сорочка.
Чернівецька обл.

Народна жіноча сорочка.
Закарпатська обл.

Народна жіноча сорочка.
Рівненська обл.

Мотив «ламане дерево»

Берізка

Ламане дерево

Ламане дерево

уставкаі, підпліччі, чохлах, подолі (пелені) та невеликому стоячому комірі.

Поликові сорочки з пухликами були характерні для Полтавщини, Чернігівщини. Пухлики — це приклад поєднання утилітарної та естетичної функції шва. Їх роблять у верхній частині, де рукав пришивається до уставки. Для цього полотно рукава збирається в кілька рядів у зигзаги між зборками. Пухлики роблять в один-два ряди. Іноді їх кількість досягає семи. Пухлики бувають на поликових сорочках, для яких характерне також призибування навколо шиї. Призибування або вишивання до коміру, як і пришивання пухликів, було дуже копіткою роботою і вимагало великого вміння і майстерності. Одночасно з поликовою сорочкою побутував тип сорочки без уставки (полика), з суцільним рукавом, пришитим паралельно до станка, верхній край якого призибувався з вирізом горловини. Вишивка при цьому розміщувалась на рукавах і подолі.

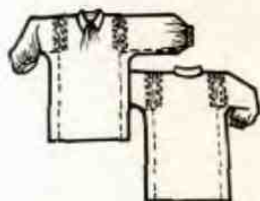
Чоловічі сорочки поділяються на сорочки з поликами («стрікова», «вистіжкова») і сорочки без уставок — «чумачки» або «лоцманські» (останні існували на Дніпропетровщині).

У центральних областях України були поширені так звані «українки» — сорочки з відкладним коміром і широким рукавом, який призибувався.

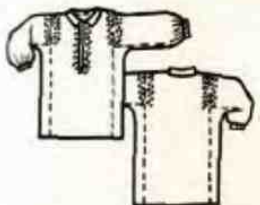
У західних областях існувала «гуцулка» — тип сорочки, на якій вишивка розміщувалась уздовж пазухи та коміра, понизу рукава. Розташування нагрудної вишивки має давню традицію. Орнаментування в давнину мало певний символічний сенс. Вишитий узор набував магічної сили й виконувався в суворо визначених місцях. Основна увага приділялась оздобленню рукава, що йшло від давнього культу людських рук. Наділяючи рукав символічним орнаментом, людина ніби підкреслювала силу і вправність рук. З плином часу магічна сила зовсім забулась, втратила своє оберегове значення, орнамент перетворився на суто декоративний елемент, тісно пов'язаний з конструкцією крою.

Крім вишивки велике художнє значення мали лінії крою. За допомогою ажурних з'єднувальних швів майстрині підкреслювали конструкцію сорочки, вирізняли місця розміщення основних композицій вишивки. Крім утилітарної функції, лінії крою несли декоративне навантаження як орнаментальні мережки. Ці лінії оздоблювали сорочку, надавали їй ажурності, створювали художній контраст з щільною тканиною, рельєфом вишивки.

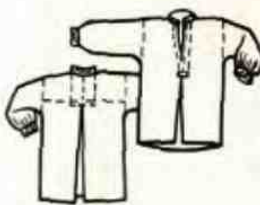
У кожному регіоні у вишивках сорочок склалась своя, відшліфована сторіччями, єдність орнаменту і засобів його вираження, своя колірна гама. У народному мистецтві існувало багато секретів фарбування ниток природними барвниками — корою дерева, корінням, листям, квітками, плодами багатьох рослин. Для закріплення нитки запікали у житньому тісті, після чого вони не втрачали забарвлення протягом багатьох десятиліть. Використання домотканого полотна, що має крупне переплетіння ниток, техніки, розраховані на кількість ниток полотна, обумовили загальний характер української вишивки, її геометричні та геометризовані орнаментальні форми, вирішені великими рельєфними масами.

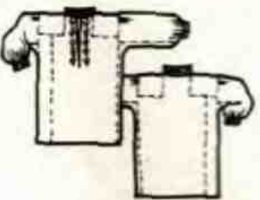
Народна чоловіча сорочка.
Чернігівська обл.

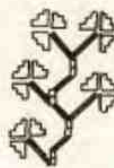
Народна чоловіча сорочка.
Полтавська обл.

Народна чоловіча сорочка.
Вінницька обл.

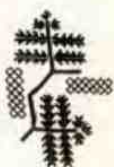
Народна чоловіча сорочка.
Черкаська обл.

Хміль

Барвінок

Ламате
дерево

Мушки

Терен

установці, підпліччі, чохлах, подолі (пелені) та невеликому стоячому комірі.

Поликові сорочки з пухликами були характерні для Полтавщини, Чернігівщини. Пухлики — це приклад поєднання утилітарної та естетичної функції шва. Їх роблять у верхній частині, де рукав пришивається до уставки. Для цього полотно рукава збирається в кілька рядів у зигзаги між зборками. Пухлики роблять в один-два ряди. Іноді їх кількість досягає семи. Пухлики бувають на поликових сорочках, для яких характерне також призбирування навколо шиї. Призбирування або вишивання до коміру, як і пришивання пухликів, було дуже копіткою роботою і вимагало великого вміння і майстерності. Одночасно з поликовою сорочкою побутував тип сорочки без уставки (полика), з суцільним рукавом, пришитим паралельно до станка, верхній край якого призбирувався з вирізом горловини. Вишивка при цьому розміщувалась на рукавах і подолі.

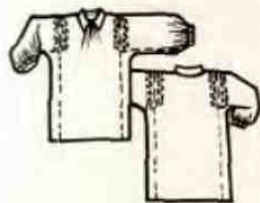
Чоловічі сорочки поділяються на сорочки з поликами («стрілкова», «вистіжкова») і сорочки без уставок — «чумачки» або «лоцманські» (останні існували на Дніпропетровщині).

У центральних областях України були поширені так звані «українки» — сорочки з відкладним коміром і широким рукавом, який призбирувався.

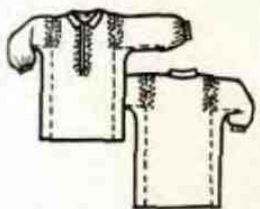
У західних областях існувала «гуцулка» — тип сорочки, на якій вишивка розміщувалась уздовж пазухи та коміра, понизу рукава. Розташування нагрудної вишивки має давню традицію. Орнаментування в давнину мало певний символічний сенс. Вишитий узор набував магичної сили й виконувався в суворо визначених місцях. Основна увага приділялась оздобленню рукава, що йшло від давнього культу людських рук. Наділяючи рукав символічним орнаментом, людина ніби підкреслювала силу і вправність рук. З плином часу магична сила зовсім забулась, втратила своє оберегове значення, орнамент перетворився на суто декоративний елемент, тісно пов'язаний з конструкцією крою.

Крім вишивки велике художнє значення мали лінії крою. За допомогою ажурних з'єднувальних швів майстрині підкреслювали конструкцію сорочки, вирізняли місця розміщення основних композицій вишивки. Крім утилітарної функції, лінії крою несли декоративне навантаження як орнаментальні мережки. Ці лінії оздоблювали сорочку, надавали їй ажурності, створювали художній контраст з щільною тканиною, рельєфом вишивки.

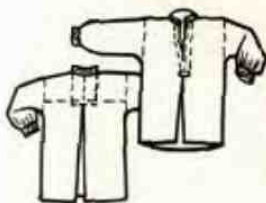
У кожному регіоні у вишивках сорочок склалась своя, відшліфована сторіччями, єдність орнаменту і засобів його вираження, своя колірна гама. У народному мистецтві існувало багато секретів фарбування ниток природними барвниками — корою дерева, корінням, листям, квітками, плодами багатьох рослин. Для закріплення нитки запікали у житньому тісті, після чого вони не втрачали забарвлення протягом багатьох десятиліть. Використання домотканого полотна, що має крупне переплетіння ниток, техніки, розраховані на кількість ниток полотна, обумовили загальний характер української вишивки, її геометричні та геометризовані орнаментальні форми, вирішені великими рельєфними масами.

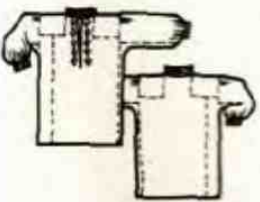
Народна чоловіча сорочка.
Чернігівська обл.

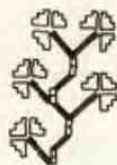
Народна чоловіча сорочка.
Полтавська обл.

Народна чоловіча сорочка.
Вінницька обл.

Народна чоловіча сорочка.
Черкаська обл.

Хміль

Барвінок

Ламане
дерево

Мушкет

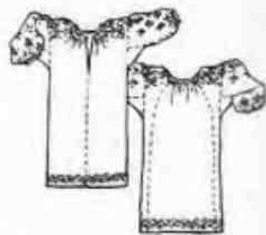
Терен

Виноград

Вишивка сьогодні живе повнокровним життям; прикрашає сучасний одяг, надає йому своєрідності і неповторності. До невичерпних джерел традицій українського вбрання постійно звертаються і черпають в них насагу сучасні майстри. Вони вивчають історію народного вбрання, засоби його декоративного оздоблення і крою, створюють сучасні моделі одягу, в яких виявляється індивідуальний, далекий від стандартизації смак, і кожна деталь несе тепло рук майстрів.

Для того, щоб опанувати всіма секретами української вишивки і навчитись вишивати так, як це вміють уславлені майстрині, початківцю необхідно уважно прочитати описи технік виконання, наведені в альбомі, уважно розібрати малюнки-схеми, в яких дано послідовність виконання всіх етапів вишивання. З клаптиком тканини і голкою ви поступово засвоїте технічні прийоми — від простих до більш складних. Знання окремих технік виконання дасть можливість поєднувати їх і створювати власні цікаві композиції. Завдяки цьому початківець зможе не лише навчитись вишивати, створювати різноманітну, як просту, так і складну за технікою і кольором вишивку, а й гарно оздобити сучасний одяг.

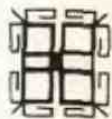
Народна жіноча сорочка.
Полтавська обл.

ТЕТЯНА
КАРА-ВАСИЛЬЄВА

Дівочий народний одяг. Полтавська обл.

Хрестикова техніка

Жучка

Оленяча голова

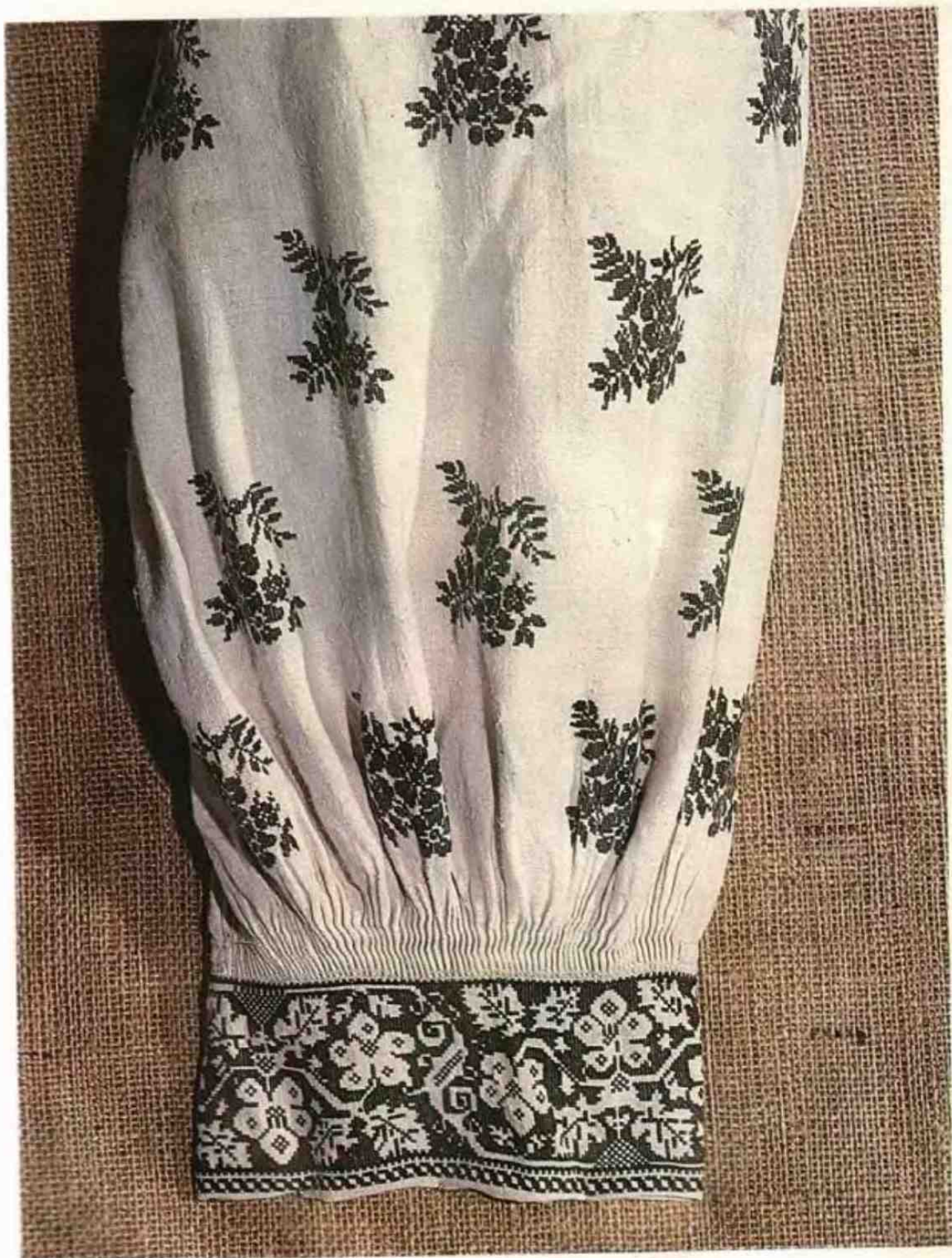
Простий хрестик. Закріплюємо нитку петлею, на трьох нитках основи справа наліво. Голку вколюємо праворуч по діагоналі, через три горизонтальні нитки вниз. Набираємо на неї три нитки основи справа наліво і вколюємо на лицевий бік. Утворився напівхрестик. Ведемо голку вгору, в праву точку першого горизонтального стібка. Набираємо на неї шість ниток основи (враховуючи три нитки першого стібка) і виводимо на лицевий бік. Утворився перший хрестик (і три нитки, що набрані на другий). Вводимо голку в нижню точку першого хрестика. Набираємо три нитки основи справа наліво. Виводимо на лицевий бік. Знову вколюємо голку вгору в точку верхнього попереднього хрестика. Набираємо шість ниток основи (три нитки, що набрані на наступний хрестик), виводимо на лицевий бік і продовжуємо вишивати «простий хрестик». Потрійний хрестик. Щоб виконати кілька хрестиків діагоналі, закріплюємо нитку. Вишиваємо напівхрестик. Потім голку вколюємо по діагоналі через три горизонтальні нитки вгору, вертикальні нитки — праворуч. Вколюємо через шість вертикальних ниток вліво по діагоналі вниз, на лицевий бік. Утворився перший хрестик і набрані три нитки на другий. Знову через три горизонтальні нитки набираємо на голку три нитки основи. Вводимо на лицевий бік. Ведемо голку вгору в нижню ліву точку попереднього хрестика. Набираємо шість вертикальних ниток по діагоналі (три нитки на наступний хрестик). Виводимо на лицевий бік і продовжуємо виконувати наступні хрестики. При роботі тканину пересувати справа наліво (за ходом орнаменту). Поширеною хрестиковою технікою є ретязь.

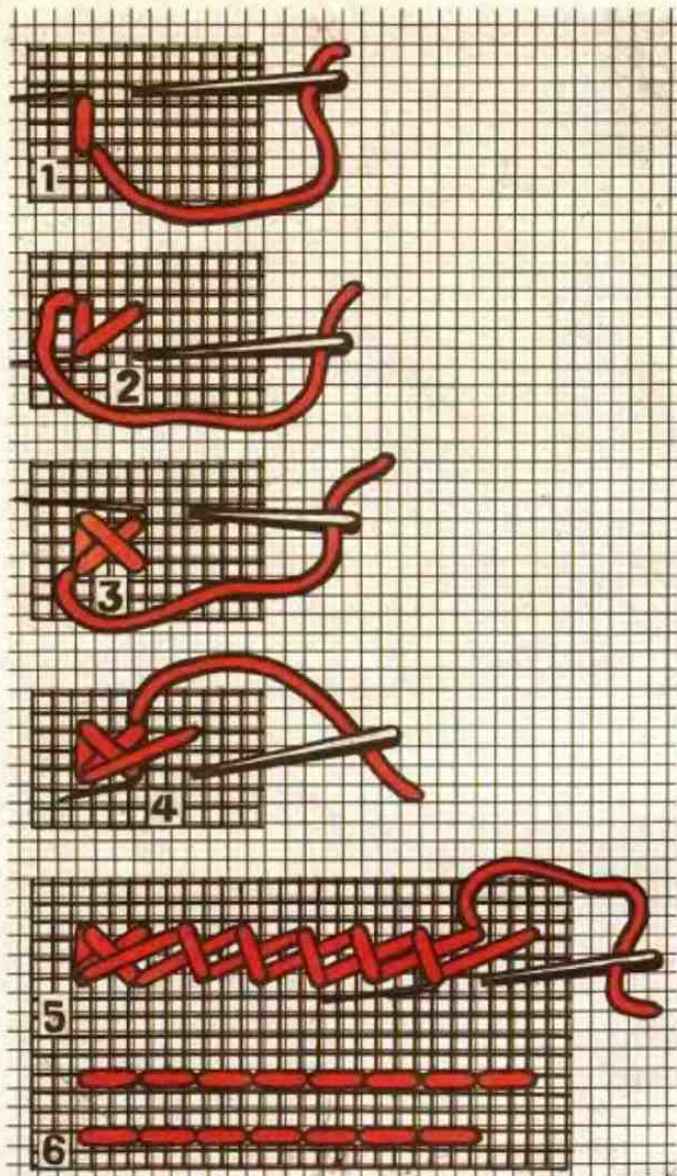

Народна жіноча сорочка. Черкаська обл.

Фрагмент вишивки жіночої сорочки. Київська обл. Домо-ткане полотно, хрестик

*Хрестикова
техніка «ретзь».*

*Узори, виконані технікою
«хрестик»*

*Сорочка жіноча. Київська
обл. Доміткане полотно, хре-
стик*

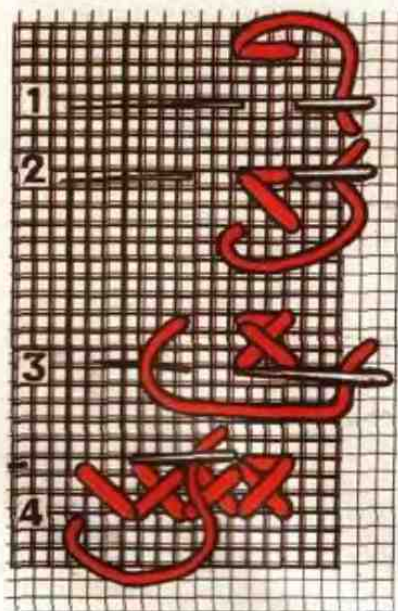

*Сорочка жіноча. Фрагмент.
Київська обл. Домоткане по-
лотно, хрестик*

Техніка «простий хрестик»

Узори, виконані пелікою «хрестик»

Листва

Народна жіноча сорочка. Тернопільська обл.

Фрагмент вишивки жіночої сорочки. Доміткане полотно, листва, вирізування, курячий брід

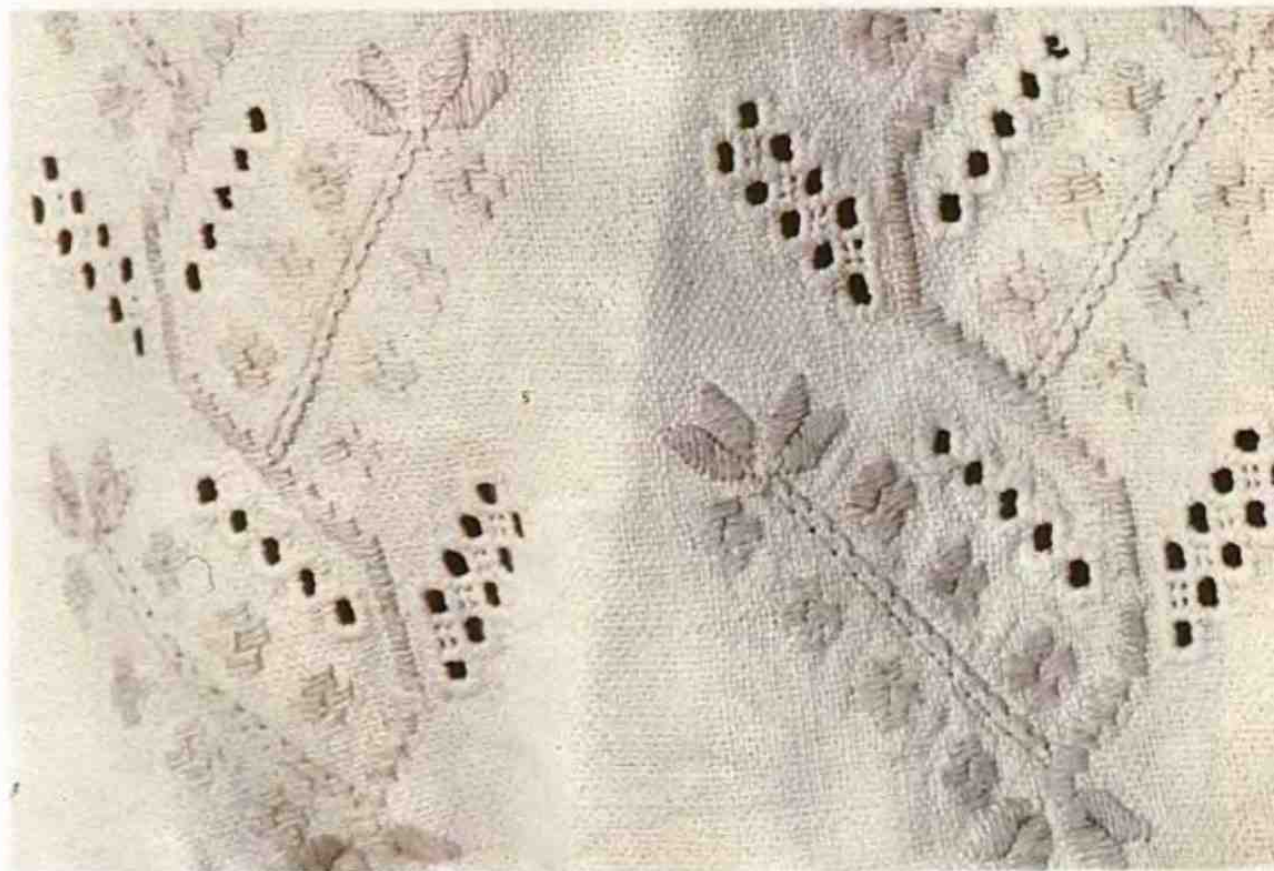
Це один з найдавніших способів шитва. Пов'язаний він з точним рахунком ниток. Помилка на одну нитку порушує цілісність узору в цілому. Кожний елемент виконується самостійно, що дає можливість створювати з окремих мотивів різноманітні композиції. Залежно від мотиву узору листви мають відповідні назви: листва «клинцева», «човникова», «хмельова», «сніжкова», «яблучкова», «ключова». Вчитись вишивати рекомендується з простих елементів візерунка на тканині полотняного переплетіння. На середині полотна (10–15 см) з правого боку закріплюємо робочу нитку за допомогою петлі на трьох нитках основи справа наліво. Вводимо голку в точку першого уколювання та виводимо на одну горизонтальну нитку вище і на одну вертикальну нитку ліворуч першого стібка. Беремо на голку п'ять ниток основи, виколуємо на одну горизонтальну нитку вище і на одну вертикальну ліворуч від попереднього стібка. Знову набираємо на голку сім ниток основи, виколуємо на одну горизонтальну нитку вище і на одну вертикальну нитку ліворуч від попереднього стібка. Набираємо на голку чотири нитки основи і виводимо на одну горизонтальну нитку вище, на одну вертикальну нитку ліворуч від попереднього стібка. Так повторюємо до повороту голки на кут. Виконавши поворот, вишиваємо горизонтальні паралельні стібки за описом вище. Під час роботи тканину рухати згори донизу.

Ляльки, або п'яні баби

Ключі голови

Листва

Народна жіноча сорочка. Тернопільська обл.

Фрагмент вишивки жіночої сорочки. Доміткане полотно, листва, вирізування, курячий брід

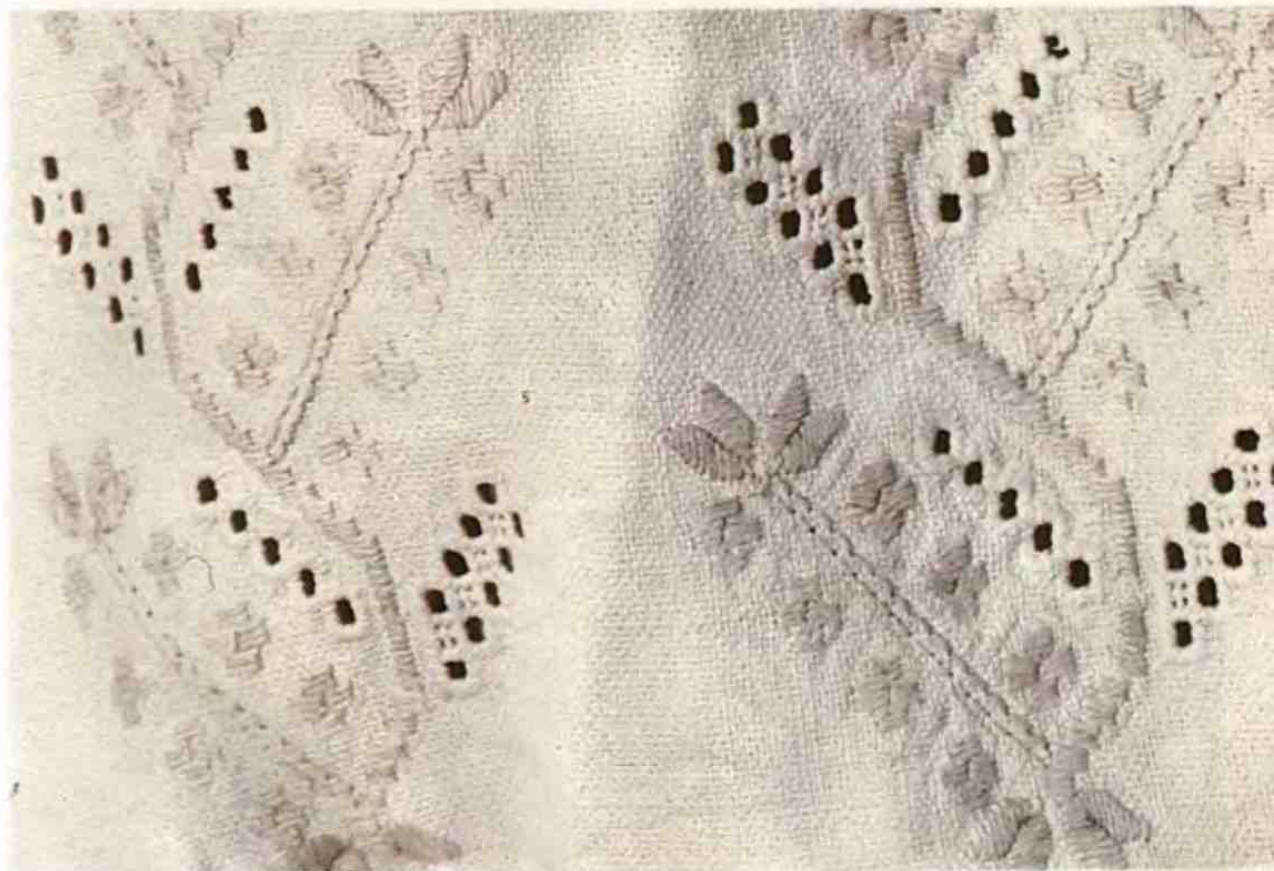
Це один з найдавніших способів шитва. Пов'язаний він з точним рахунком ниток. Помилка на одну нитку порушує цілісність узору в цілому. Кожний елемент виконується самостійно, що дає можливість створювати з окремих мотивів різноманітні композиції. Залежно від мотиву узору листви мають відповідні назви: листва «клинцева», «човникова», «хмельова», «сніжкова», «яблучкова», «ключова». Вчитись вишивати рекомендується з простих елементів візерунка на тканині полотняного переплетіння. На середині полотна (10–15 см) з правого боку закріплюємо робочу нитку за допомогою петлі на трьох нитках основи справа наліво. Вводимо голку в точку першого уколювання та виводимо на одну горизонтальну нитку вище і на одну вертикальну нитку ліворуч першого стібка. Беремо на голку п'ять ниток основи, виколуємо на одну горизонтальну нитку вище і на одну вертикальну ліворуч від попереднього стібка. Знову набираємо на голку сім ниток основи, виколуємо на одну горизонтальну нитку вище і на одну вертикальну нитку ліворуч від попереднього стібка. Набираємо на голку чотири нитки основи і виводимо на одну горизонтальну нитку вище, на одну вертикальну нитку ліворуч від попереднього стібка. Так повторюємо до повороту голки на кут. Виконавши поворот, вишиваємо горизонтальні паралельні стібки за описом вище. Під час роботи тканину рухати згори донизу.

Ляльки, або п'яні баби

Ключі голови

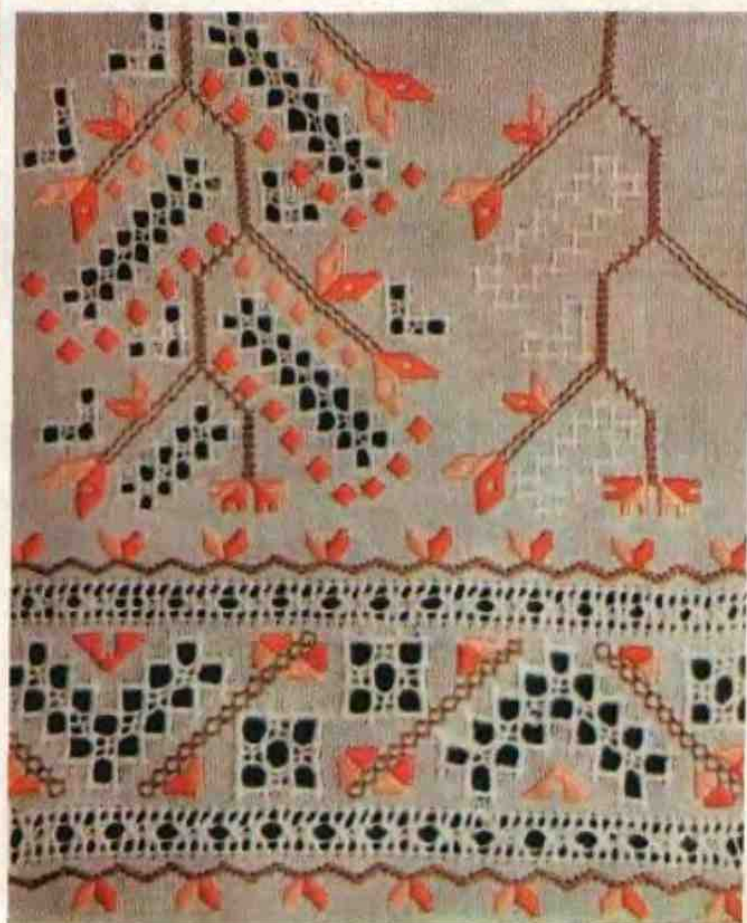
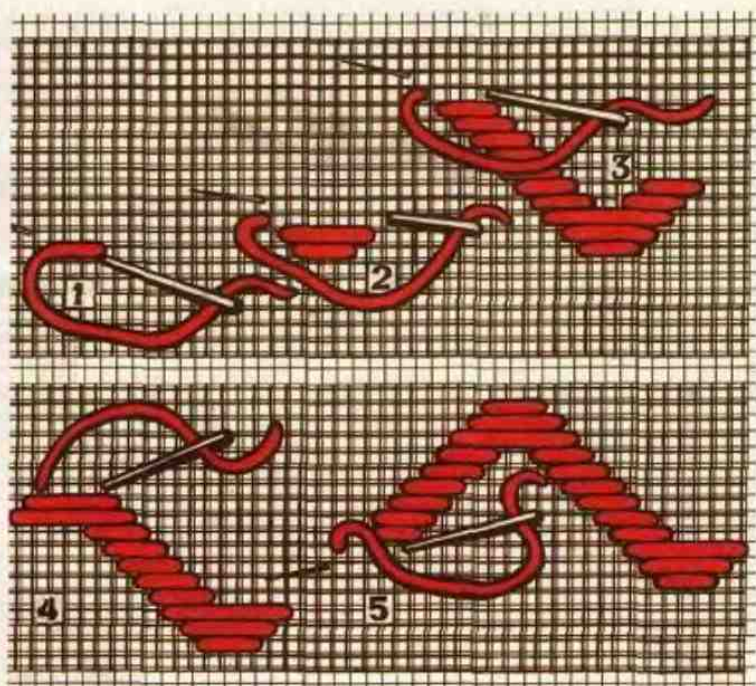

Узор, виконаний технікою «лиштва»

Техніка «лиштва»

Узори, виконані технікою «лиштва»

Жіноча сорочка. Демонтане
плаття, лиштва, вирізуван-
ня, сучасний брід

Вирізування

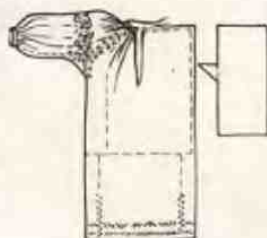

Жабки

Тюльпани

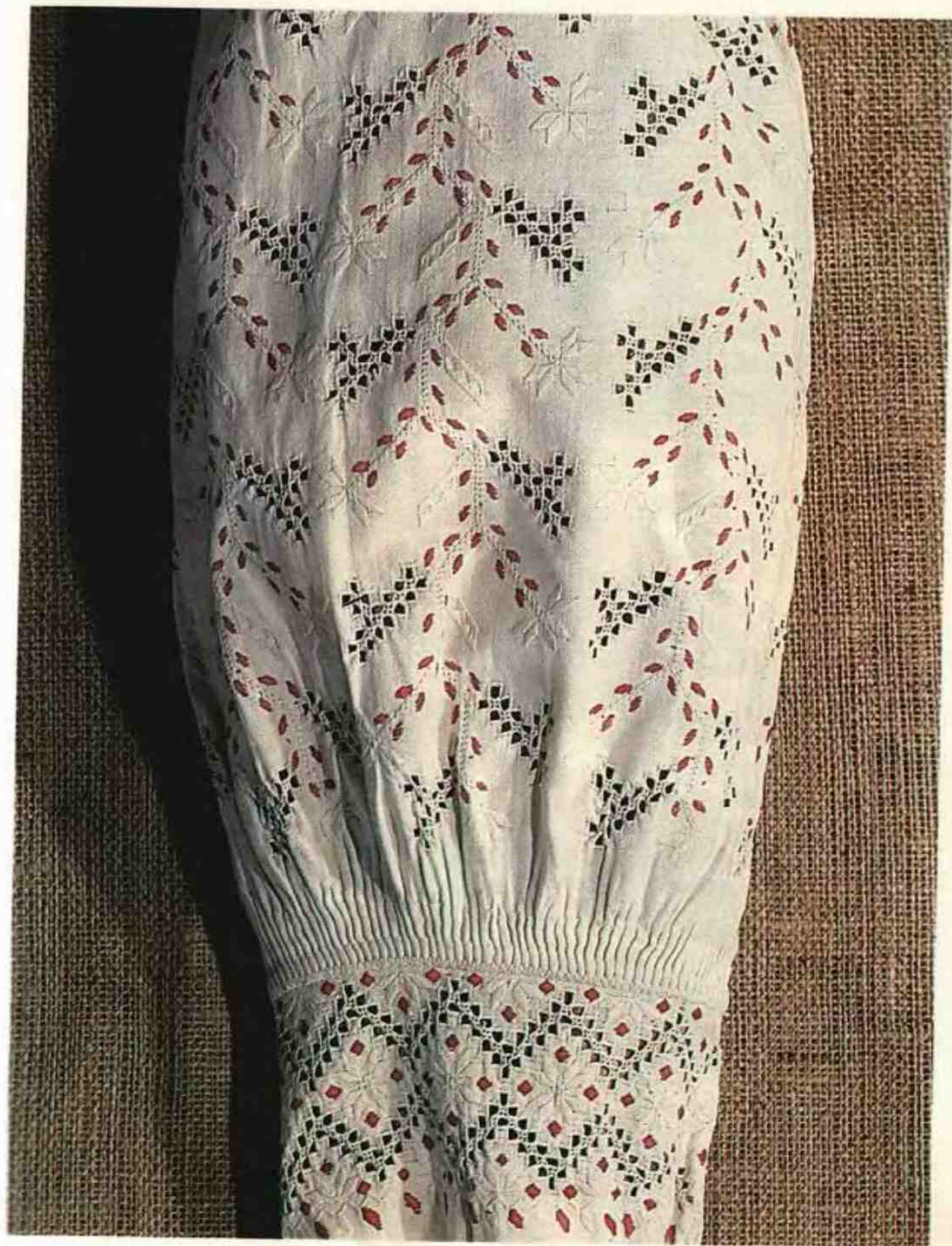
Буває на одну, три, п'ять, а то й більше квадратних дірочок. Узор щільно обшивається нитками, а середина потім вирізується, від чого на полотні утворюються чіткі ажурні квадратики. При вирізуванні на п'ять дірочок пустими роблять першу і третю дірочки, заповнюють другу і четверту. Узор вирізування утворюється від поєднання цих дірочок і в залежності від цього має назви: «вирізування на чотири дірочки», «книшкове», «хрещове», «косе з клинцями», «орлове», «рогатеньке». Приступаючи до роботи, треба насамперед обшити контур узору. Він складається з качалкової гладі і хрестиків. Вишивають на двох, трьох, чотирьох нитках залежно від щільності тканини. Закріплюємо робочу нитку на тканині, вишиваємо хрестик на чотирьох нитках основи і підкання, виколуємо голку праворуч нижньої точки першого хрестика на лицевому боці. Вводимо голку до верхньої точки першого хрестика і через одну нитку тканини виконуємо гладьовий стібок на чотирьох нитках основи, паралельно попереднім стібкам. Щоб нитки тканини були міцними після вирізування, стібки виконуємо з невеликим нахилом. Так вишиваємо чотири гладьові стібки і виконуємо другий хрестик. Голку виводимо з лівої нижньої точки другого хрестика. Ведемо її до правої нижньої точки другого хрестика. Через одну нитку тканини вниз вишиваємо чотири паралельних гладьових стібка, а потім хрестик. Продовжуємо обшивати контур малюнка. Тканину пересуваємо по ходу узору згори вниз. Утворились квадратики, всередині яких біля гладьового шва підрізаємо необхідну кількість ниток, чотири нитки під хрестиком утворюють сітку, яку щільно обметують вишивальною ниткою послідовно, одночасно заповнюючи другі і четверті ряди стовпчиком, гречкою, перші і треті залишаємо порожніми. Вирізування добре поєднується з лиштвою, хрестиком. Його виконують і як самостійну техніку.

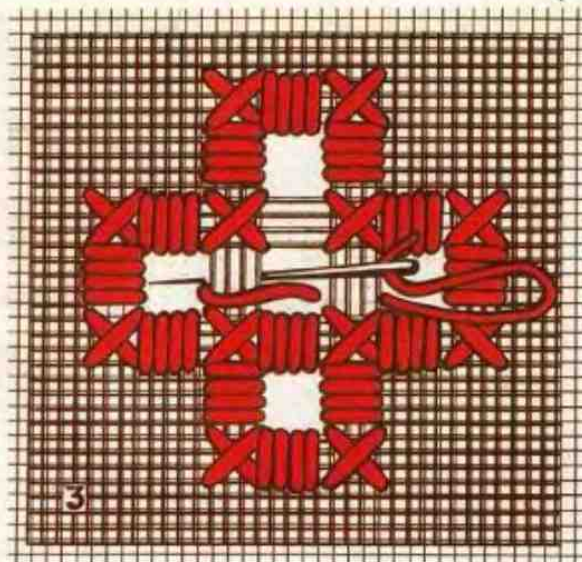
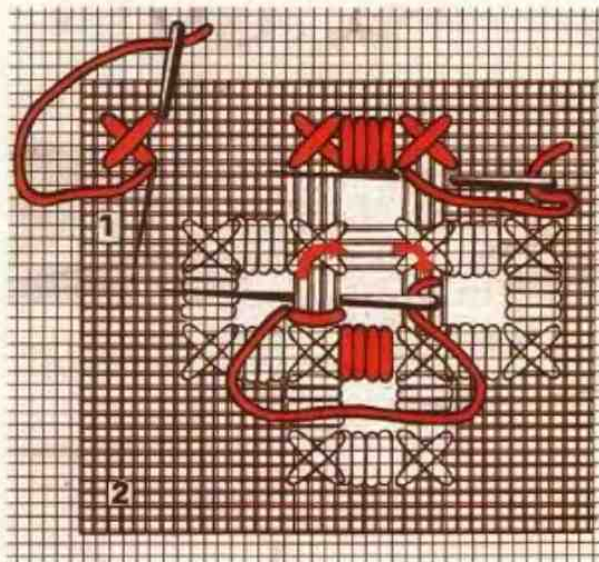

Народна жіноча сорочка.
Полтавська обл.

Жіноча сорочка. Фрагмент вишивки. Дюмоткане полотно, вирізування, лиштва, курячий брід

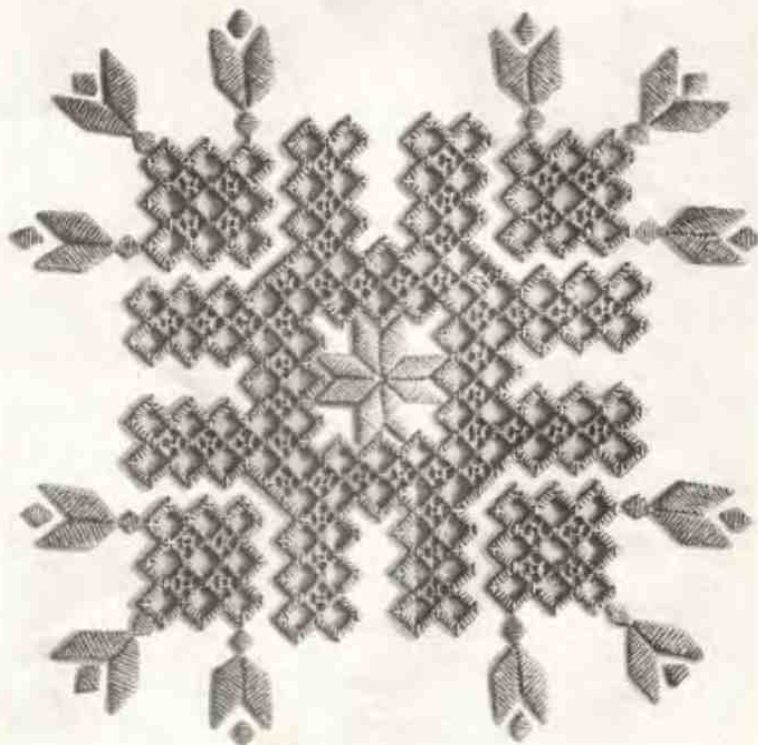

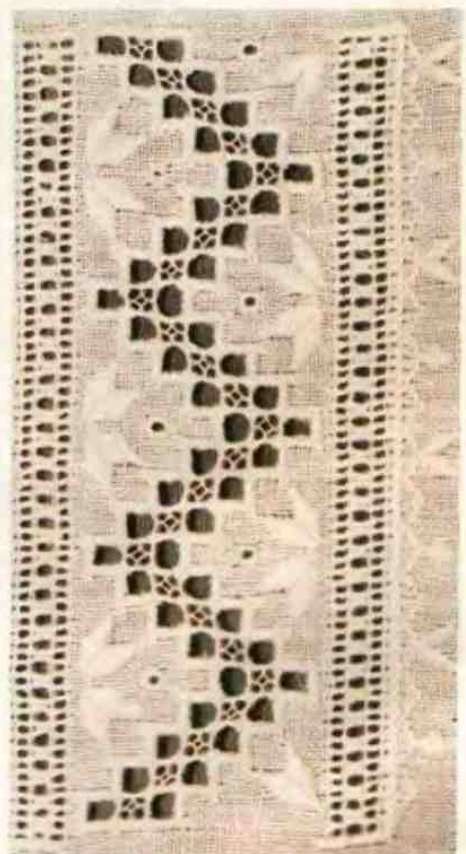
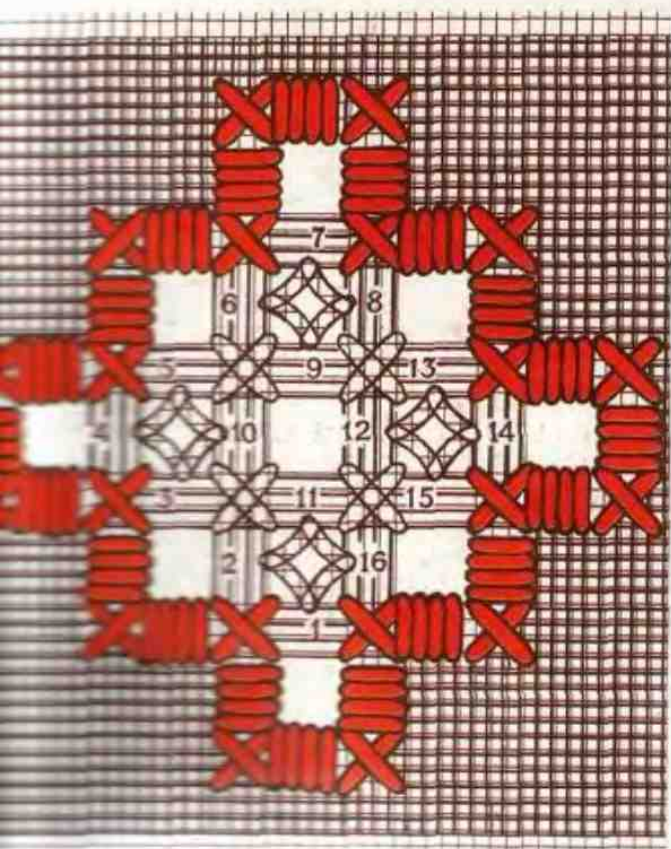
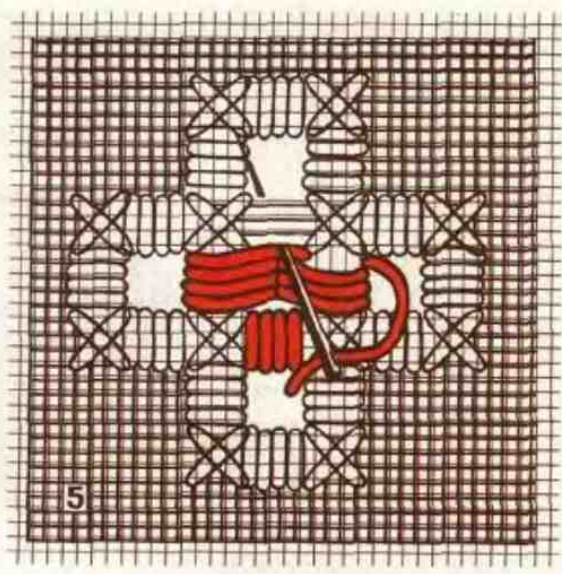
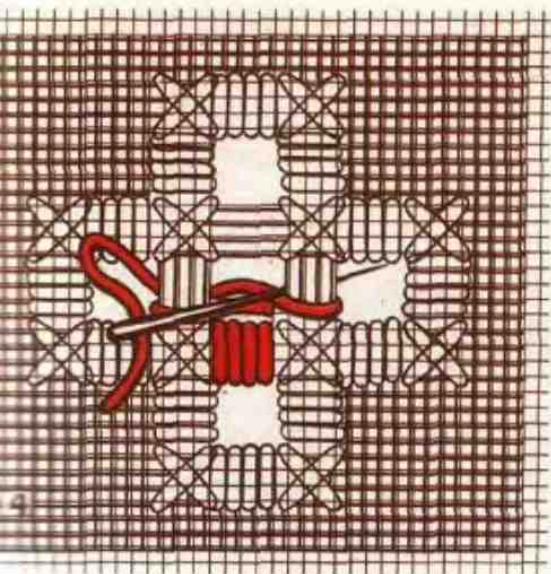

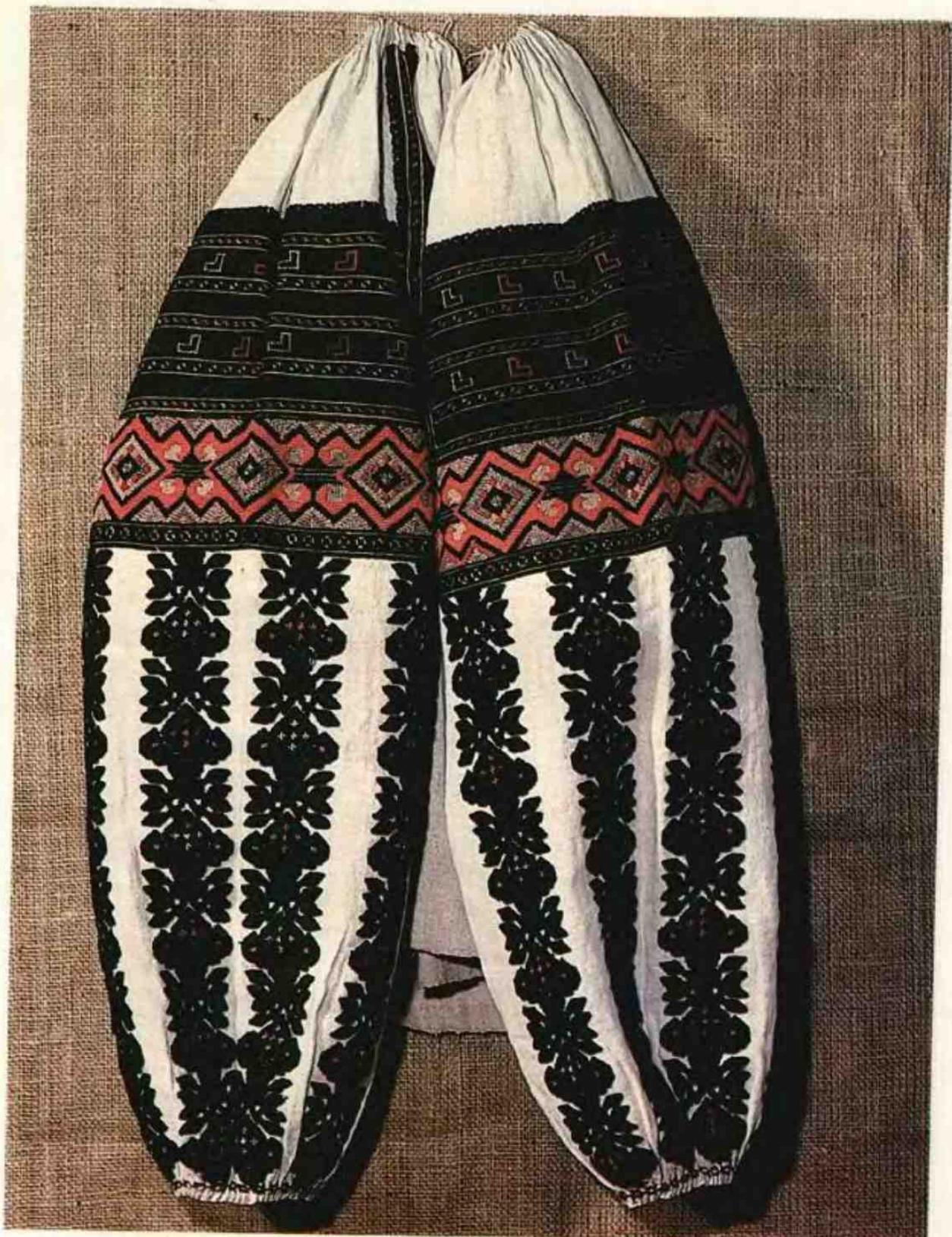

Техніка «вирізування»

Узор, виконаний техніками «вирізування», «лиштєв», «Шабак»

Жіноча сорочка. Тернопільська обл.

Виколювання

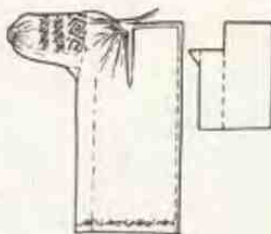

Гарбузове
листя

Троянда

Вишивка має вигляд ажурної сіточки. Нею оздоблюють рукава жіночих блуз, чоловічі сорочки. Цю техніку виконують в поєднанні з гладдю, мережкою. Виколювання — це поєднання невеликих квадратиків з невеликим отвором посередині кожного. Отвір утворюється від того, що всі стібки йдуть від центру однієї точки. Таким чином утворюється маленький круглий отвір — «солов'їні вічка». Ця техніка вимагає великої майстерності, ювелірної розробки деталей. Виконується вона нитками білого кольору. В лівому боці тканини відраховуємо по горизонталі і вертикалі вісім ниток. Утворюємо квадрат. З центру квадрата набираємо на голку чотири нитки тканини по вертикалі вгору і закріплюємо вишивальну нитку петлею. Утворився перший стібок. Вводимо голку в центр квадрата і виводимо на одну нитку тканини вправо від першого стібка. Знову вводимо голку в центр квадрата, виводимо одну нитку — праворуч від попереднього стібка. Продовжуємо шити за ходом годинникової стрілки, вколємо голку в центр квадрата. Стібки затягуємо вишивальною ниткою. Щоб вишити ряд квадратиків, спочатку слід виконати один бік узору зліва направо; повертаючись назад (справа наліво), закінчують другий бік узору. Послідовність роботи дивіться на малюнках.

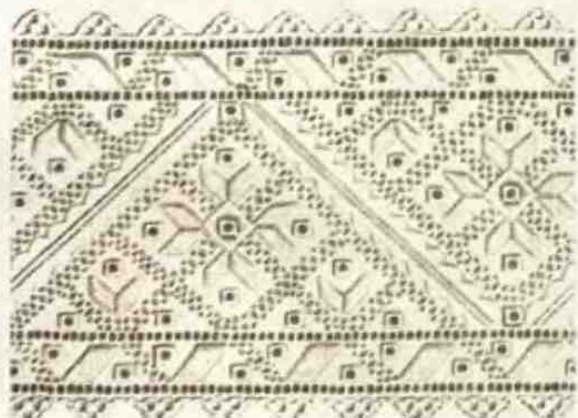
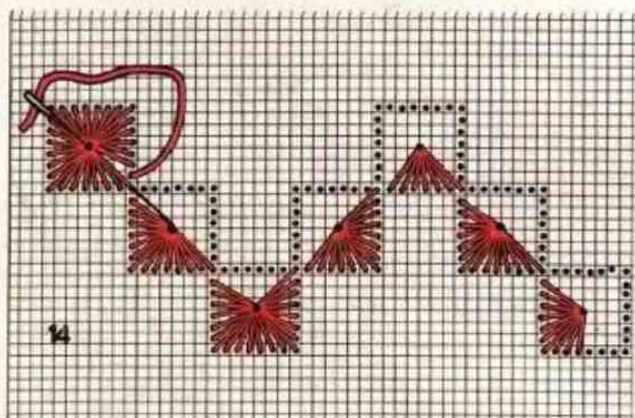
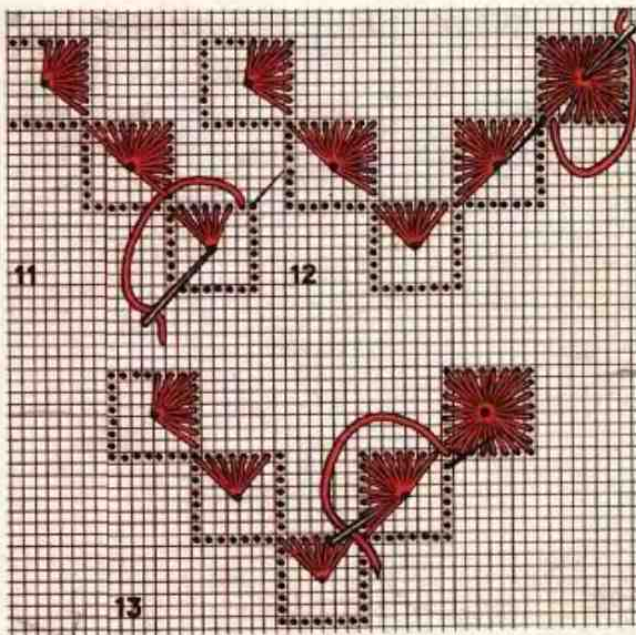
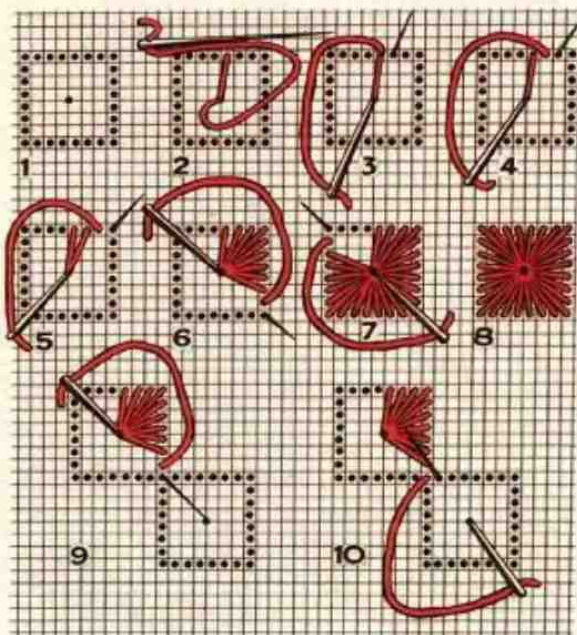

Жіноча сорочка. Полтавська обл.

Узор, виконаний виколюванням, хрестиками.

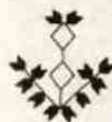

Техніка «виколівання»

Узори, виконані виколіванням, лля-
твом»

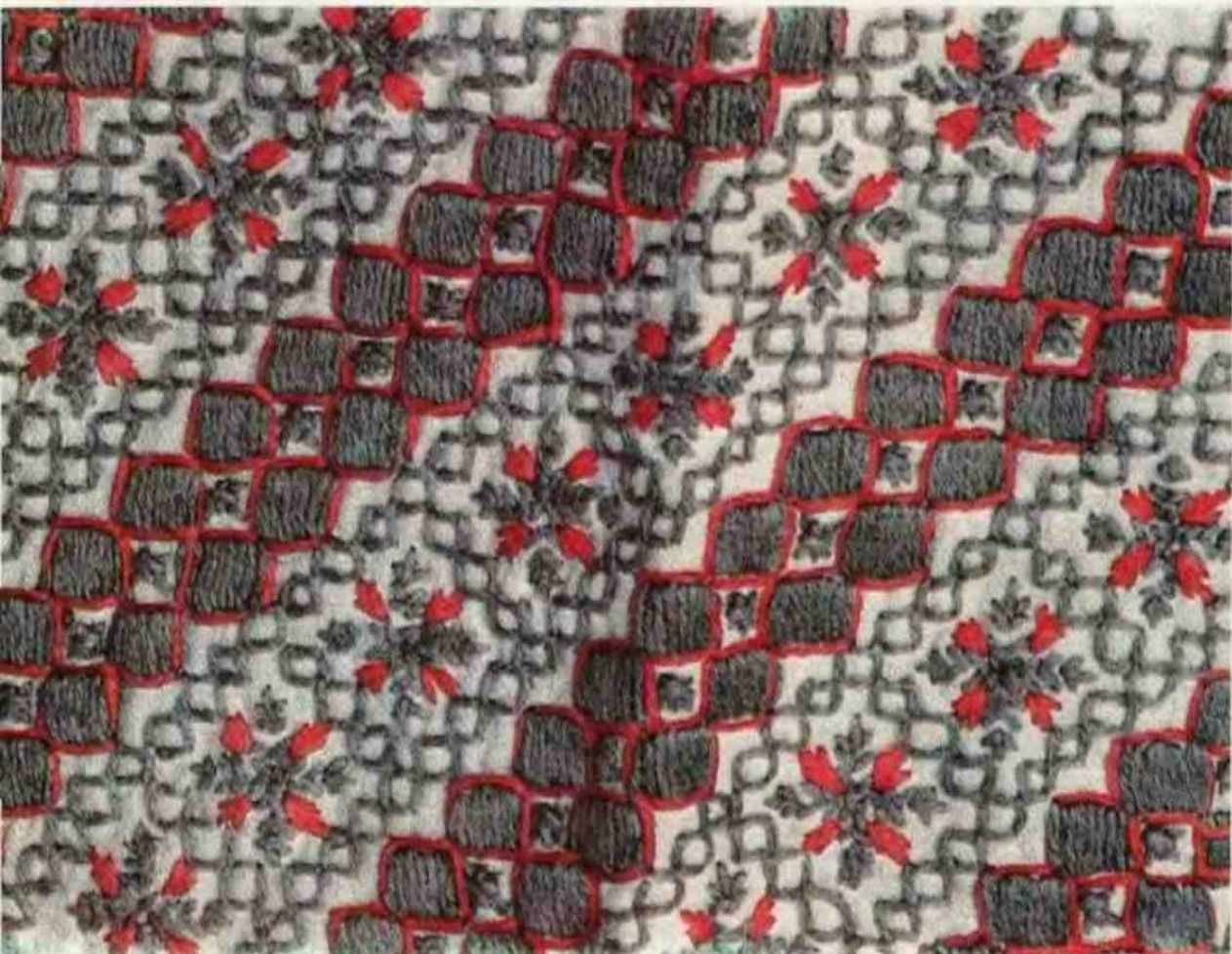
Коса гладь

Овесик

Техніка характерна тим, що стібки лягають похило до ниток основи і підкання. Перший стібок є діагоналлю квадрата, побудованого на чотирьох (п'яти й шести, залежно від щільності тканини) нитках основи і підкання. Поєднуємо вишивальною ниткою два протилежні куці. Наступні стібки кладемо паралельно до попередніх, відступаючи одну нитку тканини зліво або вправо, залежно від узору. Послідовність роботи — на малюнках. На Київщині, Чернігівщині, Черкащині застосовують косу гладь. Вишивають її в основному червоним кольором, потім тоненько обводять чорним для виділення узору. Орнаменти різноманітні, складаються з геометричних мотивів.

Сорочка жіноча. Фрагмент вишивки. Домоткане полотно, коса гладь, італійка

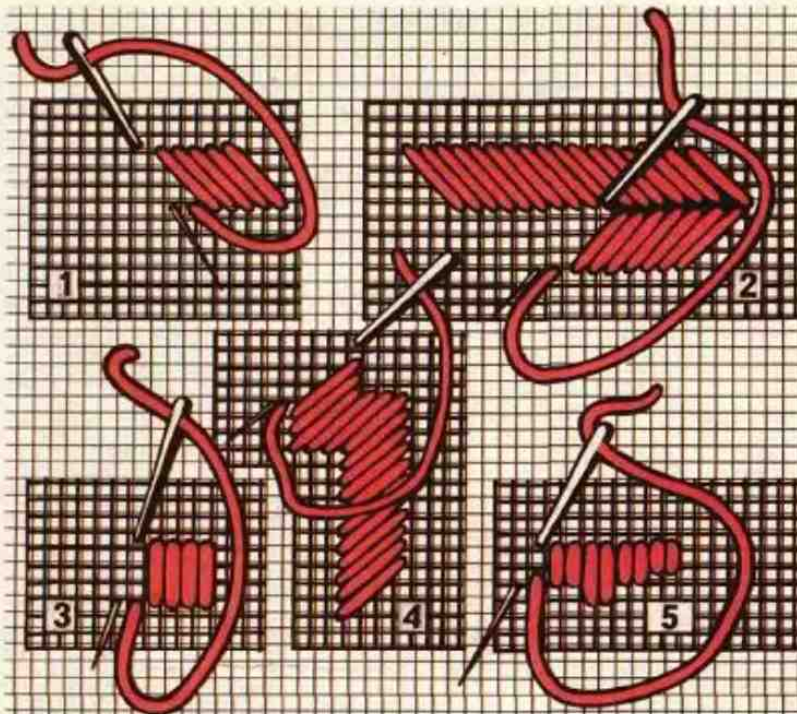
Дзвоники

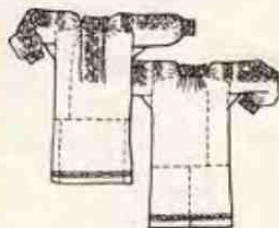
Баранчі роги

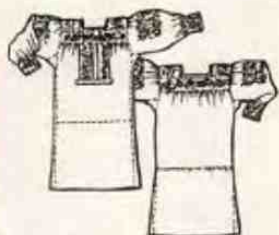
Берізка

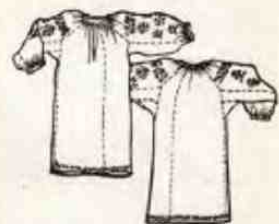
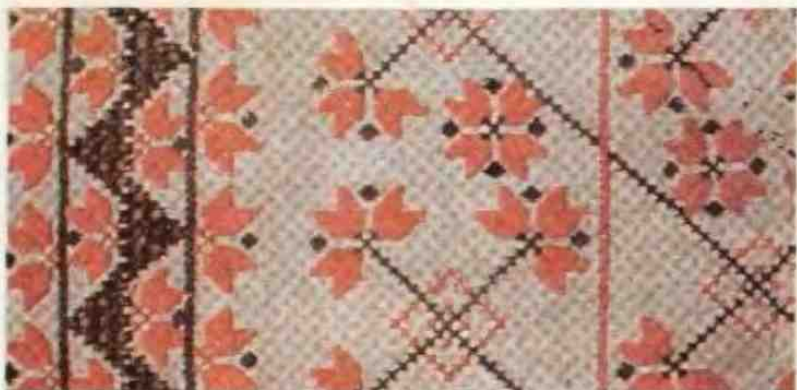
Техніка «коса гладь»

Народна жіноча сорочка.
Київська обл.

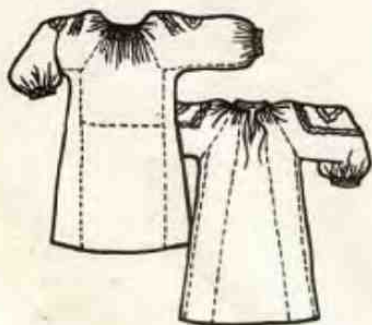
Народна жіноча сорочка. Жи-
томирська обл.

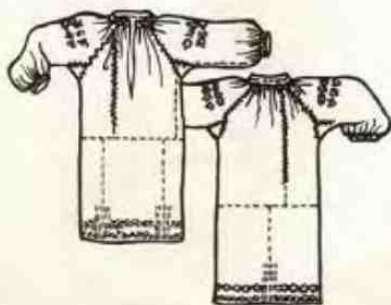
Народна жіноча сорочка. За-
карпатська обл.

Узор, виконаний косою гладдю,
хрестиком

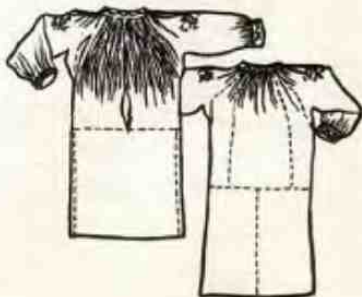
Народна жіноча сорочка.
Черкаська обл.

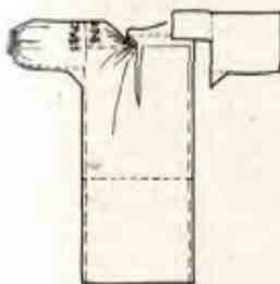
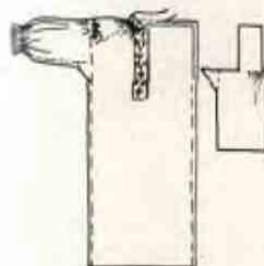
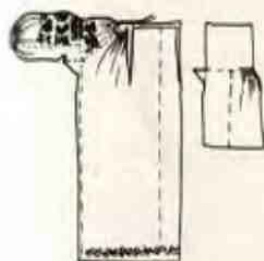
Народна жіноча сорочка.
Черкаська обл.

Народна жіноча сорочка.
Закарпатська обл.

Жіноча сорочка. Київська обл.
Домоткане полотно, хрестик

Народна жіноча сорочка. Ти-
ти хрощ. Палтавська обл.

Осьмікрожка

Гілка

Березові
бруньки

Отже, дорогі читачі, ви мали можливість уважно вивчити найбільш популярні техніки шиття української сорочки і застосувати це у своїй роботі. Головне те, що сучасна вишивка виявляє глибокий зв'язок з традиціями народної вишивки, зберігає свій духовний світ і доводить, що народне мистецтво, як і народна пісня, — це велике надбання нашої культури.